BIBLIOTECA RELAŢIILOR
ROMÂNO RUSE

VALERIU CAMFEANU

PRIZONIER LA RUŞI

NOTE DIN LAGĂR

„EDITURA M. EMINESCU”
H 4 ¿

Maior VALERIU CÂMPIANU

PRIZONIER LA RUŞI

NOTE DIN LAGĂR

U921!)

-If 4i-

fe ta

1946:838

-If 4i-

3SJL08

În loc de prefaţă

Sunt lucruri cúre se spun atât de greu şi ca atâta rezervă. Nu că ar fi ceva de ascuns, dq.r op meriţi obişnuiţi cu un fel de a vedea lucrurile nu pot înţelege cum ar putea fi ele şi altfel.

Noua, celor reîntorşi din U.R.S.S., adesea ni se pune întrebarea următoare:

— Aide zău, spune drept. Uite, mie-mi poţi spune! Cum e prin U.R.S.S.? Dar drept.

Şi dacă-i spui drept, drept de tot ¿cum e adevărul gol-golul, lasă mâinile în jos, desamăgit că n'a aflat cine ştie ce!... ceeace imaginaţia lui animată de vechea propagandă a creat.

— Nu ştiu zău dece nu spuneţi adevărul.

Şi dacă vrei să fii crezut trebue să spui pe ocolite şi mai puţin chiar. Pentrucă, într'adevăr, surpriza a fes! prea mare, în urma celor văzute şi trăite de noi în U.R.S.S. [1]

înadins am trecut în această broşură

unele nume cu adresa exactă pentru ca oricine să poată verifica cele scrise aici.

Şi'atunci, când toţi prizonierii se vor întoarce, se va putea verifica totul. Pentrucă toţi prizonierii se vor întoarce. Cine a ajuns viu în mâinile ruşilor, viu se întoarce acasă.

Noi, cei delà Stalingrad, morţi am fost şi totuşi ■ au dat ţarii vii. Mai vii ca oricând.

Despre viaţa din lagăre vom mai scrie mult.

Valeriu Câmpianu

Mirosul de pâine

Pe şoseaua cu zăpadă bătătorită, coloana noastră, desprinsă de celelalte ce se scurgeau din Stalingrad, înainta încet, greoiu, de mai bine de 10 ore. Era pe înserate, când satul, unde era hotărît să luăm alimentele, se contura în marginea ceţii. Panica trecuse încă de dimineaţă. Ruşii nu ne-au omorît. Acesta era lucrul principal. Frica trecuse deja în urmă* cu secole parică – şi rămăsese preocuparea noastră de căpetenie, marele eveniment: Mâncarea.

Ruşii ne spuseseră de-dimineaţă, că în primul sat ne aşteaptă bucătăriile şi ni se vor distribui câte şase sute grame de pâine de om.

Abia azi înţeleg dece atunci făceam ochii mari cât orbitele iadului şi lungeam gâturi de cocostârci peste capul maiorului rus. Era mirarea cea mare. Şase sute grame de .pâine era o ademenire ce nu prevestea a bine. Dupăce timp de o lună de încercuire n'am avut mai mult de cincizeci grame de pâine pe zi şi altă lună şi jumătate n’am văzut pâine de loc, ne venea atât de greu să credem că

vorbele maiorului rus s'ar putea transforma în realitate. înţelegeam noi că – în fine nu ne omoară ruşii – dar ca să ne dea nouă, prizonierilor dela Stalingrad câte 600 grame de pâine pe zi, adică atâta cât soldatului roşu pe front, asta era de-adreptul din domeniul fanteziei.

Plotonierul T. R. Huştiuc, avocat din Moldova, nu-şi putea stăpâni neîncrederea:

— Ce pâine fraţilor? O să ne tot ducă aşa din sat în sat, până vom rămâne cu toţii pe drum. Nu vedeţi ce ne aşteaptă...

Şi Huştiuc se poticni de neamţul din faţa lui, care se rostogolise în nesimţire. Din kilometru în kilometru rămânea câte un neamţ, sau câte un român, Ca să nu se mai urnească pe veci din loc. Apoi venea viscolul şi cu linţoliu de zăpadă îi acoperea urmele de cârpe înfăşurate. Ca să nu-l mai ştie nimeni, ca să nu se m!ai audă de el, ca să-l aştepte cei de-acasă în zadar...

Mizeria delà Stalingrad ne slăbise în aşa hal că nu era de mirare dacă din 8000 de prizonieri câţi eram; în coloană, câte unul din când în când, se mai înfrăţea cu moartea.

Dar coloana s’a oorit în mijlocul unui sătuc cu casele întoarse pe dos de lupte. Nici o căsuţă întreagă, nici o ogradă negăurită... Ne pregătirăm gamelele... Fără nădejde... Dar, aşa ni s’a spus.

După o jumătate de oră situaţţa era lămurită. Coloana noastră s’a despărţit în două. O parte – vreo 5000 au rămas în sat, iar noi – vreo 3000 – ne-am continuat drumul. Fără mâncare...

Numărul prea mare al prizonierilor depăşise prevederile comandamentului sovietic. Prin acel

sătuc s*au scurs în ziua aceea, peste 45.000 de prizonieri, care au trebuit să fie hrăniţi. Căile ferate distruse, circulaţia cu maşinile extrem de anevoioasă din cauza zăpezii, populaţia sinistrată...
-

— Domnilor, ne spune maiorul rus cu rugăminte. Vă rog încă 10 kilometri. Până la Duborfca. Fu vă înţeleg. E foarte greu. Sunteţi extrem de istoviţi. Vom merge cât se poate de încet. Dar vedeţi, alimentele s'au terminat. Nu se aştepta la capitulare, nu se prevedeau a- tâtia prizonieri într'o singură zi...

Şi... am pornit mai departe. Desamăgiţi, fără prea multe speranţe.

— Ce v'am spus fraţilor?

Şi plotonierul Huştiuc îşi spoi faţa în galben, oftând din toate baerile.

1 — Aşa ne duc ăştia până ne lasă pe toţi în drum.

În spatele coloanei la 2—300 metri venea camuflat
un camion.

Se întâmpla ca săfie câte unul ce nu mai putea merge. Atunci sentihela rusă numea unul 9au doi dintre
prizonieri, ca sa-l ajute. Dacă cei numiţi voiau să-l ajute, bine, dacă nu, rusul îl întreba pe cel rămas:

Mai poţi veni, sau te împuşc? E^ nu te pot lăsa aici în câmp. Nu am dreptul, şi tu tot îngheţi.

Adesea cel ameninţat, printr'un ultim efort, sesculă şi se încolona din nbu. Dar de foarte multe ori obositul spunea cu desnădejde din altă lume:

— Nu mai pot. împuşcă-mă. Te rog împuşcă-mă. -

Atunci rusul întindea pistolul automat spre cel depe marginea şanţului şi trăgea. În văzul nostru al celor ce mai puteam. Şi puterile noastre creşteau. încă 10 kilometri. încă 9, încă 8... Iar pe drum rămâneau mereu câte unul şi pistolul rusului ţăcănea mereu în noapte şi camionul ne urma încet... la distanţă ca o fantomă...

Aşa a rămas şi sublocotenentul Busuioc •— inginer silvic tot din Moldova – şi aceiaşi ţăcănitură de pistol automat l-a despărţit de noi. M’a înspăimântat. Era primul român împuşcat.

încă un kilometru, încă o jumătate... încă... uite satul în ceaţă.

Am ajuns. Duborka.

Un miros de pâine caldă, femei milostive pe la garduri, bătrâni cu bărbile’n palme şi copii înspăimântaţi de război.

Miros de pâine caldă şi un colţ de piatră liniştit., apoi n’am mai ştiut nimica.

M’a trezit un camarad:

— Domnule sublocotenent, se împarte pâinea! Pâinea! Pâinea! Minunea cea mare! Da. Era cam de şase sute de grame şi aburea.

Era poate vis. Desigur că era vis pentrucă lângă mine Busuioc înfuleca de zor.

— Cum Busuioc? Tu? Tu trăeşti?

— Sigur că trăesc.

— Dar... detunătura de azi noapte? Nu te-a omo- rît rusul? Cum ai scăpat? I

— A nu! N'a omorît pe nimenea. Făceau ei ruşii aşa ca să ne impresioneze coloana. Dar

trăgeau în sus. Şi noi ne-am speriat. Apoi ne lăsa în drum. Dar maşina care venea încet după noi se oprea şi ne încărca. Pe toţi ne-a cules. Îţi închipui tu ce s'ar fi întâmplat dacă coloana ar fi aflat că ruşii nu împuşcă pe **Cei** cari rămân în urmă. Ar fi rămas jumătate, şi ar fi îngheţat, pentrucă maşina nu-i putea lua pe toţi. Nu? Dar aşa...

Două râsete româneşti se apropiau în hohote de aburii mirositori ai celei dintâi pâini calde din „obeda" sovietică: Râsul meu şi âl lui Busuioc...

N a d i a

După unsprezece zile de călătorie cu trenul, în toi de iarnă prin regiunile pustiite de nebunia războiului.^ am ajuns la Vladimir – oraş la Nord-Est de Moscova.

Primul lucru la debarcare a fost: baia. Baia aceea cu săpun mult şi cu apă fierbinte cu lysoform sau aşa ceva, pe care am întâlnit-o apoi mereu, din săptămână în săptămână, pe ori unde am umblat şi tot timpul şederii în U. R. S. S.... Şi sistemul acela organizat: aci intrai într'o cameră unde te desbrăcai; intrai în baie şi ieşeai în altă cameră, unde te aşteptau hainele date la etuvă şi alte rufe spălate şi călcate. (Să fiu bine înţeles: ***spălate şi călcate!)*** Niciodată nu am văzut prizonier să-şi spele rufele proprii. Rufele se spălau la spălător, de către echipe speciale, apoi se călcau, iar Sâmbăta dădeai pe cele murdare şi primeai în schimb curate.

Dar nu despre acest lucru vroiam să vorbesc. Voiam să spun, că acolo în Vladimir, s'au constatat cu mare îngrijorare pentru toţi, că noi, prizonierii dela Sta- lingrad aveam păduchi infectaţi cu tifos exantematic. Nici nu era de mirare şi ruşii se aşteptau la această „surpriză".

Iată deci pe omul de pe front, uitat de Dumnezeu şi de oameni în împărăţia viscolului şi ăl morţii, cu barba încâlcită şi roi de păduchi pe el, aşezat ,pe un scaun în faţa a 4 frizeri îmbrăcaţi în nişte halate enervant de albe, cu maşinile de tuns şi bricele puse în slujba curăţeniei noastre corporale. Noi ne miram, ruşii zâmbeau binevoitor, aşa cum sunt fuşii la ei acasă, maşinile ţârâiau, bricele hârjoneau, iar noi din arătări de iad, luam forme omeneşti. Cam bogânjite, cajn sfrijite, dar ne vedeam culoarea pielii, ascunsă de lumina ochilor de-atâta amar de vreme.

Unul dintre frizeri —cel mai înalt şi mai dolofan – se uita foarte curios la noi şi se mira de nu se mai sătura. Dela o vreme nu s*a mai putut reţine:

— Dece sunteţi voi romănii mai slabi ca nemţii? Eu n’am văzut nemţţ aşa de slabi ca voi românii.

I-am povestit, pe cât ne-am priceput noi, în ruseşte, tratamentul pe care ni-l aplicau „aliaţii”. Frizerii s’au mirat pe drept cuvânt şi nu puteau înţelege.

— Cum se poate atunci, că aţi s taft cu ei tot timpul şi aţi luptat şi mai luptaţi şi azi la Don {şi în Crimeea?

— Noi ştiam că ne tăieţi nasul şi ne omorîţi în cele mai'groaznic^ chimiri. , '

Un moment s’au oprit toate patru maşinile din ţârâit, Pentru ca ^ă dea voe liberă unuji râs aproape de leşin şi râdeau cu atâta poftă, că am început şi noi să râdem...

Ar fi fost frumos acolo în Vladimir... Nespus de frumos, dacă n’aş fi simţit fiorii temperaturii tifosului exantematic, Eram în perioada de incubaţie. îmi era frig, cu toată căldura din baie. Tremuram.

Tifosiil exantematic este o boală grea dar oricum curioasă.

În stânga mea stătea Căpitanul Lemp delà C. I. C. În dreapta mea alt căpitan, Scorţe6cu, şi un dolonel. Toţi patru aveam tifos. Eu eram mai puţin bolnav. Eram mai rezistent. Cu toată temperatura de 41,2 pe care o aveam, eram perfect conştient. Cel puţin o. credeam eu. Dar căpitanul Lemp era mai grav. El aiura şi aveja> burta înegrită. Coloarea burţii este un simptom de boală avansată şi eram necăjit că burta mea nu se învineţeşte. Mă consideram umilit.

Într’o zi căpitanul s’a întors spre mine:

— Măi Câmpeanu, du-te te rog afară, că a venit nevastă-mea cu maşina şi spune-i să tragă mai la o parte, că vin şi eu să plec cu ea...

— Aiurează săracul! Mi-am zis, dar hai sa-i fac pe plac!

, – ...Dar uitaţi ce e, domnule căpitan. Vă rog, daca mergeţi la Bucureşti, spuneţi-i ordonanţei mele, să-mi trimită mantaua. Dacă nu odată, s'o trimită în rate...

Eram convins de ce vorbeam, dar căpitanul Lemp s’a întcvs spre locot. Răţiu – din'Alba Iulia:

— Săracul Câmpeanu... aiurează!

iar dimineaţa ne-a, găsit îmbrăţişaţi pe amândoi. Decât că Lemp era mort de cu noaptea. Era rândul meu şi o doream. Ştiam că e rândul meu şi eram fericit. Aveam mereu impresia, că trupul îmi este deslipit de cap, iar capul nu are nimica aface cu trupul, Deaceeţa nici nu mergeam afară. Iar când mă certa Nadia, îi spuneam: ;

— Las/ să meargă el... dece să merg eu afară pentru el...? i

— Cine el? Mă întreba doctoriţa necăjită.

— El... corpul...!

Aşa judecam cu toţii,par’că eram croiţipe aceeaşi noj iţă. ri

Iar noaptea dacă eşea careva afară, îlapucavis colul şi-l înghiţia în zăpadă, cum nu-l observa santinela. Într’o zi, ruşii n’au mai dat voe să eşirn noaptea afară. Ne-au adus 10căldări pentru noapte. Dar atunci se întâmpla adesea, că să cadă câte unul peste căldările pline, murdărind toată poieaua dormitorului. Cel infectat cu tifos exantematic nu mai are nici echilibru, nici noţiunea direcţiei. Se sculau bietele surori, cu doctoriţe cu tot şi pune-te

pe spălat până la ziuă. Nu s'au supărat niciodată, dar niciodată. Noi eram prizonieri. E.e erau cele care au suferit de pe urma noastră şi acuma căutau să ne redea viaţa, care căuta să fugă din noi.

— Ţineţi-vă de viaţă! Ţineţi-vă de ea! Vă aşteaptă copiii, nevestele, ţara...

Aşa ne spunea comandantul lagărului, colonelul Novicov, care venea în fiecare săptămână să ne vadă.

Am uitat să vă spun: Vladimir era la 30 km. distanţă de lagăr; ori, descoperindu-se tifosul exantematic comandamentul ne-a internat într'un „izolator" până ne-am făcut bine, – care ne-am făcut.

Imj amintesc cum într'o noapte – pe la orele 11 – 12, după ce am terminat cu baia—, căpitanul sovietic, însărcinat cu administraţia, ne-a rugat, să-i dăm ajutor, să ne aducă mâncarea de seară. (Mâncarea se aducea delà* bucătăria, care era la 2 km. de izolator). Fiindcă plou şi era noapte, după baie, nici unui dintre prizonieri nu a vrut să meargă.

— Atunci rămâneţi nemâncaţi! spuse rusul supărat.

Şi a plecat.

Dar pela orele 1 noaptea căpitanul ne trezi pe rând cu voce blândă..

— Dumneata mănânci? Am adus masa...

Căpitanul a luat doi bătrâni din sat şi împreună au adus şase căldări de caşă, prin ploaie şi noroi...

Sublocotenenţii Chiş Galaction şi Roman Sofron din Luduş – judeţul Turda – care ar fi trebuit să meargă, fiind sănătoşi şi de serviciu, s'au apropiat înmărmuriţi de patul meu.

— Ce-o fl cu

conştiinciozitatea aceasta sovietică, măi fraţilor?

t

Nadia mi-a spus într’o zi că sunt un tâmpit şi că mă ia la bătaie...

Pentru că n’am vrut să mănânc. Era amară pâinea?! Ori limba mea era amară?!...

— Mănâncă Valeri (aşa-mi zicea după Valeri Ci- calov). Mănâncă. Cine mănâncă scapă de tifos. Cine nu mănâncă slăbeşte şi moare. Cine are inimă tare scapă. Mănâncă...

Şi Nadia îşi arăta supărarea trântind din picioru-'i cu „valenki” şi încruntând din sprânceană:

— Dumneata ai doi copii fără mamă. Trebuie să trăeşti, să-i creşti mari.

îmi ştia povestea. Ştia povestea tuturor. Cu toţii stăteau de vorbă şi ea şi celelalte. Toate erau ca Nadia...

— Nu te mai aşeza pe pat Nadia. Te infectezi şi tu.

— Aşi, de mine nu se prinde tifosul. Eu sunt rea!

Şi fata zâmbea, cu revărsare de nădejde peste inimile noastre atât de greu încercate. Când intra Nadia în dormitor, intrau speranţele noastre, scăparea noastră. Cât lipsea Nadia dintre noi – două-trei ceasuri, cât aţipia şi ea – se întunecau frunţile, iar privirile se cuibăreau pe clanţa uşii ca nişte rândunele, ca nişte» căţeluşi credincioşi ce-şi aşteaptă prietenul la poartă şi când se răsucea clanţa uşii noi iar râdeam, iar trăiam. Venea Nadia... Nadia noastră...

Intrio ,zi clanţa uşii nu s’a mai răsucit pentru Nadia. Nici a doua zi... Nici a treia zi...

Nadia a murit.

A murit de tifos exantematic.

H

Hristos voskres *I*

Mijia a primăvară. Soarele încerca timid să alung« zilele de Nord de pe meleaguri şi ne venea în fiecare zi cu bună" dimineaţa de zâmbet. Perioada de izolare a exantematicilor a trecut şi .îmbarcaţi în camioane cu aşternut de paie, ca să putem sta culcaţi, câte 10 în camion, bine înveliţi, am fost transportaţi într'un sanatoriu din Susdal. /

Era ziua de Paşti 1943 şi văzduhul se legăna îry dangăt de clopote.

— Clopote! Auziţi clopote!

Cu o zi în urmă ne schimbară cearceafurile ¿i feţele de pernă. A fost zi de Sâmbătă- şi de curăţerăe generală. Baia noastră nu mai era cu apa. Corpurile noastre extrem de istovite nu mai rezistau apei. În /oc de bae ne frecau surorile, cu tampoane de vată mujatq într'un desinfectant puternic.

Cu „echilibrul" o duceam prost de tôt. Ca să îmbrăcăm papucii dela capul patului, trebuia să trecem prin cele mai curioase exibiţii, începând dela mătănii, până la figura bobocilor de raţă. Apoi au început plimbările pe afară în halate. Câte un sefrt de oră, apoi câte un ceas. Cât ne ţineau picioarele. Surorile ne propteau şi ne spuneau poveşti.

— **Copăcel, copăcel!...**

Aveam şi cărţi de citit în sanatoriu. Mai cu drag aşteptam ziarul. Ziarul nostru „Graiul liber" al prizonierilor, scris de prizonieri, în limba română şi primit cu regularitate dela Moscova. II aşteptam cu drag, că ne aducea veşti proaspete din România. V^şti adevărate, cum nu se spuneau în vremea lui Antonescu în ţară. Atunci nu prea le credeam, dar vremea le-a confirmat mai târziu.

Uşa se deschise cu veselie şi apăru sora de ser-

viciu, cu un castron cu ouă roşii:

— Hristos Voskres!(Cristos a înviat!)

— Voistino Voskres! A răspuns căpitanul Ga-vrilescu.

Sora ne-a zâmbit cu veselie, ne-a împărţit ouăle şi a ciocnit cu noi.

— Vă rpg să mă scuzaţi că am venit azi ceva mai târziu, dar am fost şi eu la înviere.

Mare ne-a fost mirarea. Mare lucru se petrece în ţara bolşevicilor. Sora ne-a priceput mirarea:

— Dar ce vă minunaţi atât? La noi cine vrea crede. Auziţi clopotele? Avem în sat două biserici.

— Păi noi ştim că...

— Staţi să vedeţi. Satulnostru de extemplu, are 4000 locuitori. În timpul ţarilor avea 36 de biserici şi 17 mănăstiri. Tot pământul din regiune era ăl bise[1]- ricilor şi al mănăstirilor. Vă închipuiţi ce era pe capul) celcr 4000 de locuitori, slugi pe pământul 'mănăstirilor. Ei bine, acest pământ s'a expropriat şi a inttfat în stăpânirea locuitorilor. jŞi unde înainte vreme era câte o biserică în fiecare străduţă – chiar şi câte două pe aceeaşi stradă – azi avem două, care sunt prea suficiente pentru sat.

— Dar mănăstirile?

— Miânăstirile sunt. Călugări nu mai sunt. În- triun:. din aceste mănăstiri este lagărul Dvs. în care veţi merge după ce va veţi mai întări. O să vedeţi ce frumos este acolo. E numai parc, pădure, iarbă, alei, terenuri de sport.

N'am mai auzit ce spune sora, pentrucă în cameră au năpădit lăutarii. O orchestră compusă din prizonieri ain lagărul dela mănăstire, italieni şi

români, în*- oepu să cânte din instrumente şi gură. întâi, „Non ti scordar di me” apoi „Paloma” şi...Cărăruie care duci la Bucureşti”... „Leliţă cârciumăreasă”...

La început, am înţeles ceva. 'Dar timpanele noastre au obosit repede. Nici ele nu mai erau în facultăţile lor. În loc de note, auzeam ciocănituri stridente şi numai „Bucureşti” şi unele acorduri de doină mai erau percepute şi asimilate, ca simplă noţiune. Lacrimile se furişau şăgalnice şi se scurgeau dintre gene, fixân- du-se de cearceaful imaculat, lângă cojile de ouă roşii.

— Hi, ei, ei! Dar ce? Sunteţi copii? Ne dojeni sora. Mai bine arătaţi-ne un joc din România, să vedem şi noi. |’

Unii au încercat, dar s’au prăbuşit, în hohotele noastre de râs. Au sărit însă surorile şi ne-au arătat un „iablucica” minunat – dans marinăresc cu mult antren.

Concertul nostru a fost deranjat de sora de 'serviciu, care ne aduse porţia de slănină, zahăr şi ţigări, ca în fiecare dimineaţă.

— Dar dumneata dece nu eşti bărbierit „gJS- podin” căpitan? Ia să vină imediat frizerul. Se poate? Şi uite ce ai pe mână! Ah! „Greaznâi” (murdar) Ia treci imediat îa spălat. Aşa vrei să mănânci?

Şi căpitanul Popeâcu din cavalerie, ascultător, cuminte, a coborît din pat, ca un copil prins cu păcatul, şi-a sumes frumuşel mânecile, sora i-a turnat apa deasupra ligheanului şi cavaleristul nostru s’a spălat bodogănind. •

— Nu, nu sunt murdar... E numai...

•— Nimic!

Par’că eram copii. Nişte copii răi, răi de tot, pe eare îi dădăcea sora.

Un proces

înainte de masă avusese loc match-ul de volley dintre români şi italieni. Românii se clasaseră în finală cu nemţii, iar la şah tot echipa românilor i-a bătut pe unguri, luând „campionatul” lagărului.

Era o după masă călduroasă, sărutată de un vân- tuleţ de primăvară cu jocuri de zulufi. Prin parcul lagărului, prizonierii „veciniei grăbiţi” forfoteau de colo ’rx' lo. Unii făceau coadă la intrarea în bibliotecă, alţii făceau antrenament la salturi şi fond, în vederea concursului „internaţional” de Duminica viitoare.

Copacii se încoronaseră bine cu frunziş, la umbra cărora ciorile îşi cloceau ouăle „jinduite” de italieni vecinie atenţi la orice sgomot din frunzişuri – spre marele nostru humor şi în droaia de glume aruncate camaradereşte,

— Per che, Per che, seniore? La voi se mănâncă puii de cioară. Trebue să fie tare gustoşi!...

Pe o bancă, doi români joacă table, pe... untul de dimineaţă.

— Pierzi Dăscălescuîe. Marţi te face! S’au dus 80 grame de unt. Iei ceaiul fără unt.

— Tot nu-mi place mie untul...

' – Nu-ţi place? Deaceia mi-ai oferit alaltăeri cele 80 grame unt pentru porţia mea de zahăr?

— Dacă e fraer – răspunde un maior din altă parte. O raţie de zahăr de 40 grame-contează la „bursă” o jumătate raţie de unt, adică 40 grame. Dar Dăscă- lescu de unde să ştie? i [,

— Pst! Vorbiţi mai încet de „bursa neagră”. Se aude şi iar ne facem de râs. Aţi auzit ce-a păţit maiorul Wolf?~

— Nu... care Wolf?

— Unul... ăla care confecţionează

scândurele şi săculeţe pentru pâine... L-a prins comandantul lagărului, că lucrează pe ţigări şi l-a „citat” pe sala de mese...

— Foarte bine i-a făcut... Şase-şase..j Foarte bine . i-a făcut. Auzi? Să facă scândurele pentru tăiat pâine... Hm! şase-şase...

— Păi nu d’aia l-a „citat”, ci fiindcă a luat dela camarazi ţigări pentru lucru...

— Câte opt ţigări de săculeţ... Şi zece de scândurică. *

— Foarte bine i-a făcut... Auzi dom’le ce porcărie. Asta ne concurează dragă. D'aia au scăzut preţurile la scândurele. Până mai eri scândurica se plătea cu câte 15 ţigări...

.— Prego, prego... interveni un italian. Cigaretta? Cigaretta? Io dao una ratio burro (unt) per cinque cigaretta...

— Nu camarade... E vorba despre altceva...

— Prego, prego...

— Patru-patru!

— Mai lăsaţi dracului bursa. Ce? Sunteţi italieni?

— Ce să faci măi? Ce să faci? Toată ziua citeşti, joci, faci sport, mergi la concert, cinema... Ce să mai faci? Trebue să te ocupi cu ceva.

— Du-te la cor.

— N’am voce.

— Du-te la grădină.

— Am fost şi am făcut bătături. Nu-mi place...

Maj ne omorîm cu „comerţul” Şase-şase...

— Pân'te prinde... Atunci te face de râs în faţa lagărului şi iar te astâmperi...

— Două-trei zHe... Apoi iar începi d’acapo. Săptămâna trecută am cumpărat o cutie de pudră...

— Pudră?

• ' – Da. Dar goală.

— Goală?

— ...Să ţin nasturii în ea... Era tare drăguţă... Am da^ 300 grame de pâine.

— Ce? Ai tu atâţia nasturi? Trei-trei!

— Am. Fac colecţie de nasturi...

— De ce? Tot pentru bursă?

— Aş! Aşa pentru mine. Mă joc cu ei. Am cumpărat eri dela un maior italian un nasture, o splendoare. Stai să ţi-l arăt.

Şi maiorul C. scoase din buzunar o batistă şi din batistă un nasture de tinichea cu ceva crestături pe el.

— Ei ce zici?

— Mde... frumos. Dar mie nu-mi place.

— Nu ji-o fi plăcând ţie, dar acest nasture m7a costat 10 ţigări.

— Ce eşti nebun? Raţia pe o zi? Dartu ce fumezi?

— Eu nu fumez şi decât să dau ţigările pe pâine^ mai bine le dâu pe nasturi. Sunt tare drăguţi...

Maiorul de stat major privi cu duioşie chipul de tinichea^ întinzându-l cu mâna cât mai la distanţă, ca să-, admire în voe.

-— Hai, lasă nasturele, domnule Şef de Stat Major. Aruncă zarurile. Acu sună adunarea şi rămânem cu partida neterminată.

— Exact. Uitasem jandarmule. Dar dece ne-o fi adunând acuma?

— O mai fi făcut careva vreo traznae.

— Ca lai de erî.

— Da dom'le. Auzi tâmpenie! Să te duci tu că;- pitan, ditamai comandantul de escadron şi să furi arpagicul din straturile pe cari tot tu le-ai

semănat.

— Şi ce făcea cu arpagicul?

— Ce să facă? II ţinea sub saltea. Aşa de draci. S?au găsit sub saltea vreo zece kilograme, iar când l-a întrebat comandantul lagărului ce face cu atâta ceapă şi^iece a furat-o, se uita ca năucul.

— Nu i-o fi ajungând mâncarea...

— Las-o 'ncolo. Dar nu l-a întrebat colonelul rus: Dece-ai furat „gospodin" căpitan? Nu-ţi ajung 600 grame de pâine? Nu-ţi ajung 80 grame unt, 40 grame zahăr, 700 grame cartofi sau pastă, de două ori mâncare caldă, două feluri la prânz şi două seara? Ce Dumnezeu? Spune să-ţi dau suplimente. Spune! Dar nu fura, că e urît! – Domnule colonel – a răspuns căpitanul, îmi place mie, să am eu arpagicul meu 'la saltea... [

— Din războiu dragă... din războiu... Şase-şase... Mda... i

— Mda...

Toaca „din vecernii" cum îi spuneam noi, anunţa adunarea şi pe aleile umbrite, cu nisipul galben proaspăt întins, printre boschetele de liliac şi trandafir, prizonierii români, nemţi, unguri, italieni, finlandezi, se îndreptau gălăgioşi spre arena de volley, unde în amfiteatru, pe bănci de mesteacăn alb, „domnii" prizonieri aşteptau să vadă „ce-o mai fi vrând" comandantul sovietic.

— Da domnilor ofiţeri, – continuă colonelul Novicov, comandantul lagărului. Au ajuns la urechile mele svonuri, că unele naţionalităţi mă acuză de româno- filism. Că dece îl am ajutor pe colonelul Cambrea,,
că dece Românii în sus, Românii în jos şi

pretutindeni
Români şi numai Români. Mă rog, să fimînţeleşi odată pentru totdeauna: Românii sunt cei mai harnici, cei mai ordonaţi, cei mai disciplinaţi. Asta se ştie de toată lumea. Totuşi, în faţa mea, toţi sunt la fel: Şi Nemţii şi Italienii şi Ungurii şi Românii ***mei.***

A tuşit puţin colonelul Novicov, am tuşit şi noi Românii şi... s'a trecut mai departe... Lucru curios însă: Interpretul român a tradus pe acest „mei" pe câtă
vreme ceilalţi l-au trecut sub cenzură.

— Dar nu despre asta e vorba acuma. E vorba de unele chestiuni cât se poate de neplăcute.

Aici comandantul a înşiruit câteva abuzuri deale Nemţilor ca: furturi dela magazie, o încercare de dezertare, apoi lipsa de curăţenie dela un dormitor italian, apoi despre Unguri prea puţin (erau şi ei puţini) şi fiindcă acestea nu ne inţeresează, să vedem ce s'a petrecut în aceea zi în sectorul Românilor.

— Da domnilor ofiţeri. Iată unde am ajuns, continua comandantul pe ton teatral... Doi colonei se iau la ceartă şi se înjură pentru un loc pe gard.

Ai, ai, ai!

Onorata adunare a izbucnit într'un hohot de râs formidabil.

— Nu râdeţi domnilor. Că aşa e. S'au luat la ceartă şi s'au înjurat pentru un loc pe,gard... să vedeţi cum: „Qospodin" colonel C. a eşit cu pătura la soare, în spatele pavilionului. Ajuns lângă gard a vrut să-ji întindă pătur^ când colo gardul era ocupat de altă pătură. Era pătura domnului colonel M. care – în chiloţi de baie – citea o carte păzindu-şi pătura întinsă la soare.

— Te rog să-ţi iei pătura de-aici – zise

supărat domnul colonel C. că e locul meu.

— Puneţi-o alături că este loc – răspunse colonelul M.

— Nu. Că asta e locul meu – dădu replica colonelul C.

— Dar domnule colonel C., gardul are o sută de metri si e tot la soare. Pe gard este o singură pătură.

— Da... pătura dumitale...

— Perfect! Ei bine, pătura mea ocupă exact doi metri.

— Nu mă priveşte...

— Ba vă priveşte... Vă mai rămân nouăzeci şi opt de metri.

— Păstrează-i dumneata pe ăia. Mie să-mi dai locul.

— Dar în definitiv cu ce dovediţi că este locul Dvs.? Aţi pus vre-o etichetă? Aveţi cu cineva contract? Pe ce vă bazaţi Dvs. dreptul Ia acest loc?

— Pe dreptul primului ocupant şi pe ***vechime in grad***.

— Dar domnule colonel aici toţi suntem prizonieri... Simpli prizonieri...

— Da, dar nu uita condescendenţa... Ce crezi că în ţară n'o să se judece aceste acte de indisciplină? Vai de mine...

— S'o fi judecând, dar eu nu-mi mişc de-acolo pătura. Eu am venit mai de dimineaţă, eu sunt ocupant. Mâine poftiţi Dvs. de vă sculaţi mai de dimineaţă şi veniţi întâiul...

Ei bine domnilor ofiţeri, eri dimineaţă pe la orele 7 cine s'au sculat înaintea tuturora? Domnii colonei C. şi M. S'au întâlnit amândoi pe coridor "cu păturile în mână. Adică mai bine zis, d-l colonel C. cobora scările, când d-l colonel M. eşise din cameră. Şi fiindcă gospodin colonel C. este mai

tânăr – să nu se supere gospodin M..., dar aşa am impresia—, domnul C. l-a ajuns pe domnul M. la eşirea din pavilion, l-a salutat respectuos cu bună dimineaţa şl a luat-o la fugă cu pătura drept la gard şi şi-a întins pătura exact pe locul cu pricina. Nici mai la stânga, nici mai la dreapta. Vă închipuiţi ce a urmat. Dar culmea a fost azi dimineaţă. D-l colonel M. s'a sculat pe la cinci şi a eşit sa-şi întindă pătura. În fine a reuşit să fie cel dintâi. Pe la ora 7, foarte ceremonios şi puţin cam decepţionat, se înfiinţează în curte d-l M.

— Bună dimineaţa, d-le colonel. Mi-aţi luat-o înainte !

— M’neaţa... Nu dau nimănui socoteală de când mă scol şi ce fac.

— Mda... Numai că aţi greşit. Vedeţi, locul cu pri- cin? nu este acela pe care v’aţi întins Dvs. pătura, ci acesta.

Şi colonelul M. îşi întinde radios pătura între doi stâlpi, trăgând milimetric, când în stânga, când în dreapta.

— Asta s’o crezi dumneata – răspunse înfuriat colonelul C. Ce? Sunt ramolit?

— Probabil!...

— Să nu fii impertinent.

— ...Probabil era noapte, sau sunteţi poate de- aseară aici?

— Domnule colonel să hu glumeşti pu mine. A- cesta este locul cu pricina de eri, unde mi-am întins eu pătura.

— Ba de fel. Acesta este, unde mi-am întins-o eu.

— Eşti un...

— Ba d-ta eşti un...

— Şi gata... au ajuns la mine.

Colonelul Novicov şi-a încrucişat mâinile la

piept, a stat puţin grav, uitându-se la noi, apoi nu s'a mai putut stăpâni. A dat într'un râs cu sărituri de burtă şi tusă şi lacrimi. Râsul a luat formă de molimă, s'a întins la noi şi a fost ca la teatru.

După aproape un sfert de oră Novicov spuse printre lacrimi:

— Hai gospodin Cambrea să jucăm rummy. Şi... domnilor... vă rog mai multă seriozitate... Ce Dumnezeu? Se vede că întineriţi, nu mai încape energia in Dvs

— Se spun bancuri? întreba un colonel italian – pe la periferia grupului, care nu prea fusese atent la discuţie.

— Mda... Se spun... Se spun'bancuri româneşti..,

— A! banco româneşti! Multo bene, multo bene... Bune bancuri româneşte... buno!

Cercetătorii de calorii

Ca să vedeţi cu ce se îndeletnicesc oamenii, când nu au treabă şi ca să vedeţi îndărătnicia omului învăţat cu opoziţia negândită.

La drept vorbind din toată activitatea noastră zilnică, numai 30 de minute erau la dispoziţia lagărului şi anume: Cele două apeluri de dimineaţă şi seara. Ei bine, aici nimenea nu avea nimîc de obiectat. Prizonierul „vecinie grăbit", avea totuşi răbdarea să stea în front de două ori pe z;i, până se dădea raportul ofiţerului de' serviciu.

Programul zilei era aşa:

La ora 7 deşteptarea. Până la ora 8 toaleta. (Spălat până la brâu, la spălător, cu săpunul de toaletă distribuit de două ori pe lună). La ora 8 educaţie fizică 15 minute. La 8,15 apelul până la 8,30. La 8,30 masa de dimineaţă. După masa de dimineaţă la dispoziţia prizonierului: bibliotecă, sport, muzică, plimbare, sau – în mod cu totul benevol – lucru de grădină de flori^ de pomi, sau zarzavat, ori în fine, fiecare făcea ce vroia. În dormitoare însă, nu se permitea şederea, deoarece în timpul dimineţii, ofiţerul de planton pe eameră făcea aerisirea şi spălatul camerei.

La 13 se servea masa. Apoi somn până la. ora 17.

Cine vroia. Însă desbrăcat şi sub pătură. Cei ce nu dor

meau erau obligaţi să respecte somnul celor ce se culcau. Apoi după ora 17 încep întrunirile, jocurile do şah, rummy, bridge, iar sporturi, coruri, biblioteca şi altele până la ora mesei de seară. După masă plimbarea prin curte, apoi la ora 21,30 apelul şi la 22 stingerea.

Ei bine, totul ar părea minunat aşa când citeşti acuma, ca om liber şi normal. Dar acolo, la Susdal, o part; a programului producea vecinică nemulţumire şi murmure nesfârşite se înălţau la ceruri în fiecare zi. Era vprba de cele 15 minute de educaţie fizică. Auzi domnule? Educaţie fizică! Efort de prisos!

Ir. definitiv în ce consta sfertul de ora al educaţiei fizice? În executarea unor mişcări simple, la comanda căpitanului Teodorescu: Mâinile sus – una! jos – doi! sus – trei! jos – patru! Mâinile în şold – unu! jos – doi! una-doi! Şi aşa mai departe.

Nu era greu şi era foarte necesar – foarte necesar. Dar – ci-că – consuma energie. Aşa ziceau „cercetătorii de calorii”, că după toate socotelile lor, un om ce stă în repaos are nevoie de 2.500 calorii pe zi, iar în efort normal, de 3000—3500; ori noi primeam raţia de alimente, care varia între 3000—4500 calorii pe zi. Prin urmare fără efort ne-am fi putut chiar şi îngrăşa. (după cum s'a adeverit cu prisosinţă mai târziu).

Bine, bine, dar educaţia fizică consumă şi ea o parte din calorii şi în special te atacă la burtă, la osânză,

— Ce e de făcut? Ordinul e ordin. Hai la comandant, hai la Cambrea!

— Hai!

Şi ne-am dus. În delegaţie... Cu j'aiDă... Cu plângerea- în proţap... Mă rog frumos, adică să facă bine, să scoată din program educaţia fizică...

Lumea aşteaptă la eşire. În tăcere. Cu răsuflarea tăiată. Unii îşi făceau cruce:

— Doamne ajută-le!

Rezultatul „deputăţiei": Gine e bolnav sau cine, în urma tifosului, nu poate face educaţie fizică, se scuteşte!

Toţi-s'au strâmbat de şale, ca **}a** o comandă, acolo pe loc.

— Păi eu- sunt bolnav...

— Eu am avut tifos exantematic.

— Eu, vai de zilele mele!

Toţi deveniseră muribunzi, instantaneu.

— Păi nu, păi nu, nu aşa! Cu avizul doctorului!

— Da? Hai la doctor! Hai la infirmerie!

Şi coloana a început să se mişte spre infirmerie şi fiindcă erau mulţi şi fiindcă nu mergeau mai repede – ai dracului de şmecheri, cei din urmă grăbiră pasul. Cei din faţă se văzură ajunşi şi ameninţaţi cu depăşirea. Ei nu. Asta nu se poate. Ce? Să le-o ia înainte? Ast? nu, niciodată.

Şi o porniră la fugă trei sute cincizeci de oameni. Ca la Maraton. Toată lumea. Buluc! Grămadă! Gâfâind! Am uitat şi de boal^şi de tot!

—Ce domnule? Ce **S'a** întâmplat? întrebă cu justificată spaimă doctorul şef. Ce e asaltul ăsta?

— Suntem bolnavi domnule doctor, vai de zilele noastre. Să ne scutiţi de educaţia fizică de dimineaţă.

— Dar fuga asta ce-a fost? Asta n'a fost fugă de bolnavi... Dar, în fine. Să vedem. Pe rând... Vă rog pe rând.

S'a înşiruit o coadă, ca dela Cercul Militar până la Telefoane şi unul câte unul intra la doctor, se milogea, doctorul râdea, îl bătea prieteneşte pe spate:

— N'ai nimic dragă. Eşti sdravăn ca un

brad!

— Te-a scutit?

— Nu. Dar tn definitiv are dreptate doctorul. Educaţia fizică nu scade din calorii. Mai degrabă ajută, la asimilarea alimentelor şi atunci să vezi că...

încetul, doi câte doi, s'au răspândit. Într'o jumătate de oră n'a mai rămas nici un amator, nici un reclamant. N'aveau vreme să aştepte la coadă...

Mda! Prizonierul e întotdeauna grăbit.

B ă t a i a

Simplu:

Un Român înfuriindu-se nu ştiu pe ce chestie, i-a dat bucătarului o lovitură de polonic în cap şi întâmplarea a făcut, ca bucătarul să fie neamţ. Neamţ, ca orie** neamţ...

Acest fapt n'ar avea nimic deosebit. Câte cazuri din astea nu se întâmplă în lume şi în special în armată Unul a dat, altul a încasat şi faptul odată consumat, ce-i mai poţi face?

Decât că întâmplarea în speţă a avut loc în Uniunea Sovietică, unde constituţia este cunoscută şi de ult'mul colhoznic şi unde demnitatea omului este sucul dătător de viaţă în artera societăţii, iar cazul despre care vorbesc, s'a întâmplat în lagărul 27 din Kras- nogork. Lagăr, ca toate lagărele de prizonieri. Cu sentinele, cu gard, cu Nemţi, Români, Unguri, Italieni, Finlandezi^Spanioli din Divizia albastră şi alte amănunte strict necesare unui lagăr.

Poate dacă faptul s'ar fi întâmplat între doi prizonieri din aceeaşi ţară, lucrurile n'ar fi fost atât de mult scărmănate. Dar aşa?

Comandantul lagărului s'a sesizat imediat. S'a a- nunţat pentru a doua zi după masă suspendarea oricărei activităţi în lagăr şi adunarea tuturor prizonierilor în sala de spectacole.

Comandantul lagărului, colonelul Sauzen,. profesor la Universitatea din Moscova, neobişnuit de grav – aproape supărat,— încadrat de patru interpreţi, care traouceau fiecare frază a vorbitorului în limbile respective, română, germană, maghiară şi italiană, deschise şirul cuvântărilor. Cuvântări de blam, de dojană, mustrări tăioase, usturătoare...

— „...Gestul camaradului român depăşeşte legile oricărei etici – continua colonelul. Iată prima lovire în lagărul meu... Cel ce a lovit, spune că a lovit un Neamţ şi nu regretă... întâmplător neamţul în chestiune nu e neamţ, ci un ceh foarte de treabă. Dar vă întreb pe Dvs. Românii, în special: Cu cine aţi venit pe teritoriu strein? Nu cu Nemţii? Adevărat că noi zicem: de zece ori fie blestemaţi Nemţii fascişti care ne-au cotropit patria, dar nu-i mai puţin adevărat că aveţi şi Dvs, partea Dvs. de vină... Dacă spui: L-am lovit fiindcă e neamţ, faci un gest rasist, hitlerist, nazist. El este tot aşa de desarmat, ca şi dumneata. Nemţii înarmaţi sunt pe front... Va veni o vreme când şi voi Românii, şi toate celelalte naţionalităţi care sunteţi aici veţi avea posibilitatea să plătiţi cu vârf şi îndesat celor ce v’au târât în războiul acesta de jaf. Până atunci nu uitaţi, că Şx Germania îşi are patrioţii ei, ca oricare altă ţară. În orice om care munceşte, există germenul libertăţii si a> democraţiei... Dece nu l-ai bătut pe Neamţ atunci când ai trecut Prutul, la Odesa, la Don, sau măcar la Stalingrad?... Noi Sovieticii avem legile noamre pe care le respectăm. În legile noastre se vorbeşte despre respectul omului. Noi aplicăm acest respect şi asupra Dvs. Noi nu v'am bătut şi nu vă batem. Dece tocmai Dvs. veniţi să călcaţi legea pe care ar trebui tocmai Dvs. să o apăraţi mai mult ca oricare?... Sunteţi simpli

prizonieri şi nimic mai mult. Dar sunteţi într’un Stat sovie

tic, cu legi omeneşti... Ştiţi Dvs. ce se întâmplă în lagărele de prizonieri din Germania?”... etc. etc...

Ş‘ colonelul urmă rechizitoriul, cu ton domol, domol ca un sursur de zefir.

A vorbit colonelul 2 ore şi jumătate fără întrerupere. Sala tăcea, asculta, roşea. Fiecare cuvânt era o palmă, un şfichi.

Era suprema lecţie de civilizaţie pe care ne-o servea învingătorul, care ne trata omeneşte. Dacă ne-ar fi bătut, ne-ar fi durut poate mai puţin.

Noi nu înţelegeam atunci lecţia. Aveam instrumentul d' percepere din ţara lui Antonescu, unde cele 25 la spate erau legiferate. (Pe vremea aceia nu se ştia nimi despre lagărul dela Maidanek).

După ce s’a terminat conferinţa, m’am apropiat d? sublocotenentul George Nichiti – azi Preşedintele Tineretului Progresist.

— Mă Georgică, dar dece se face atâta caz dintr’o lovitură de polonic?

v – Se vede că aşa e la ei chestia cu lovirea omului de către om.

M’am convins mai târziu, că aşa este Ia ei!

Cine lucrează bine, mănâncă bine

Spre deosebire de lagărul 160 dela Susdal şi 74 del ; Oranki în care erau numai ofiţeri, spre deosebire de cele mai multe lagăre, unde erau mimai subofiţeri şi grade inferioare, în lagărul 27 dela Krasnogorsk erau prizonieri de toate gradele. începând dela general? până la soldaţi.

Dar să lămurim un lucru. Generalii aveau cameră separată şi li se servea mâncare gătită la bucătărie, aparte, cu menu special.

D. general Mazarini locuia în aceeaşi cameră

cu d general Lascăr şi ămândoi veneau mereu între noi; ne plimbam, adesea jucam bridge sau runumy şi şedeam Ia „Saltă” ceasuri întregi. Generalii se bucurau d: o simpatie deosebită în rândurile noastre.

îmi amintesc, că ne tăcuserăm chiar un program, noi „cei mai mici”, ca să mergem cu rândul la plimbare cu d. general Mazarini – că vai doamne – nu-i frumos să mergi aşa, cu cârdul după general. Apoi seara, în camera d-sale,^ echipele de bridge se perin- da>', regulat până pe la orele 12 din noapte. Că vedeţi... pentru generali nu era oră de stingere sau deşteptare, iar ofiţerul de serviciu sovietic (dejurnâi) umbla în vârful picioarelor pe coridor... Să nu deranjeze pe general!... Autentic! Locot. Răziiş Paul – azi Consilier la Banca Naţională Bucureşti cu locuinţa în Str. Aurel Vlaicu 93 – era nelipsitul partener al d-lui general Mazarini.

— Mazetto! învaţă să joci bridge!

Asta era ironia generalului^ atunci când pietrele îi favorizau şi îşi făcea levatele după gustul inimii.

D. general Lascăr deji era toată ziulica cu noi în Sectorul I. dar – să ne ierte – adesea ne .neglija... Cum adecă? Prea se pierdea în „chestiuni familiare”.

D'omnia-Sa era în lagăr cu ginerele, căpitanul Po- povici şi prea des se luau la braţ adâncindu-se în a- mintiri – probabil.

Dealtfel am mai avut noi „familii” în lagărul 27. Era maiorul Pădeanu cu fiul său Florin – sublocotenent. La cererea maiorului Pădeanu, înaltul Comandament Sovietic a făcut cercetări, i-a găsit copilul şi i l-a adus în acelaş lagăr. Nu s’au mai despărţit până la sosirea în ţară.

Atât în lagărul dela Susdal, unde erau vreo 30 de generali, cât şi‘la Krasnogorsk, generalii îşi aveau pavilionul lor aparte, în aceeaşi curte, însă desigur, altfel aranjat şi organizat de către ordonanţele lor. Să precizăm un lucru. Generalii prizonieri în U.R.S.S. au ordonanţe.

Ofiţerii în genere nu erau obligaţi să muncească, ia – în lagărele de ofiţeri nu erau brigăzi obligatorii de lucru Totuşi, la 27, ne-am oferit noi braţele – câte două ore pe zi – pentru montarea unor barăci. Cine a vrut. În special Românii se ofereau mereu cu toţii. Românii erau în general mai muncitori. La brigăzile de soldaţi de exemplu – şi asta în toate lagărele – munc-obligatorie pentru brigăzile gradelor inferioare era de 8 ore şi anume: Dela 8—13 şi 16—19, cu somn în timpul prânzului. Se făcea aşa:

Fiecare brigadă de lucru îşi avea un plan de lucru zilnic. De pildă: O brigadă de tăietori de lemne taie

tn 8 ore atâţia steri. Dacă termină în 4 sau 5 ore, a terminat ziua de lucru. Dacă însă brigada e harnică şi în loc să stea cu burta la soare, în orele care i-au rămas, continuă să muncească, însemnează că depăşeşte planul cu atâta cu cât va realiza în plus peste cantitatea de lemn fixată în plan pentru acea zi. Ei bine, pentru acest plus de realizare, se constată pe loc procentajul. De exemplu se spune: S’a tăiat cu 50°« peste plan. Deci şi plata va fi cu 50% mai mare.

Seara reîntorşi în lagăr, şeful de brigadă prezintă darea de seamă, iar brigada respectivă primeşte alimentele cu 50% în plus. De exemplu: în loc de raţia normală de 600 grame de pâine, primea 900 grame, sau 1200 şi aşa mai departe, după realizarea din ziua aceia.

Dar să se reţină, că dacă se întâmplă, ca o brigadă să nu împlinească planul, brigada primea totuşi raţii normală de 600 grame pâine şi celelalte. De raţia normală nu se atingea nimeni, chiar dacă nu realizai nimic.

Ei bine, brigăzile de români erau acfelea care în mod regulat depăşeau planul cu 50°/o, 80% şi chiar 100, Din pricina aceasta Românii şi-au atras cu drept cuvânt simpatia sovieticilor.

— Păi voi Românii sunteţi oameni minunaţi, nu aşa cum v’am cunoscut noi în război. Harnici sunteţi, cocheţi sunteţi, artă aveţi, bum sunteţi... Dece nu ar putea ţările noastre să trăiască în prietenie? Ştiţi ce n'aveţi yoi Românii? Conducere! Asta vă lipseşte! Conducere cinstită!

În acea seară brigăzile româneşti primiră felicitări din partea comandamentului şi au fost citate în fa+ tuturor naţionalităţilor adunate în careu. Ajutorul comandantului tocmai terminase

de citit comunicatul oficial asupra operaţiunilor de pe front, care ni se citea în fiecare seară şi acum ne spunea scurte ştiri din România.

Ofiţerul nostru de serviciu „pe naţiune” era extrem de deprimat. Îi lipsea un om la apel şi nici măcar nu putea stabili, cine este acel care lipseşte. Cu-câteva zile în urmă, doi Finlandezi săpaseră pe sub gard un şanţ şi au dispărut într’o noapte. Iată acuma un Român dispărut. Ce e de făcut? Să nu-l dai lipsă? Dar dacă a fugit, atunci se chiamă că eşti complicele lui? Ei drăcie! Ce e de făcut? încă odată:

— Drepţi! Doi, patru, şase, opt... patruzeci... o sută şi... Ptiu! Unul lipsă. Apelul! Adam,

— ’zent!

— Popescu

— ’zent!

- ’zent!

— 'zent!

Toţi prezenţi.

În fine nu s’a mai putut amâna. Locotenentul sovietic de serviciu s’a apropiat, a trecut de Cehi şi se îndreaptă spre noi. Gata. Ce mai...?

— Drepţi! Domnule ofiţer de serviciu, la apelul d-^ seară un om lipsă.

— Dar unde este?

— Nu ştiu!

Rusul făcu ochi mari.

— E posibil? Cine este cel care lipseşte?

— Nu ştiu.

Rusul făcu ochii mari.

— Nu mai înţeleg nimica.

— Nici eu nu înţeleg, răspunse transpirat căpitanul. C. privind peste ochelari. La apel răspund toţi, dar la număr lipseşte unul.

— Ia fă încăodată apelul! Atenţiune! Ceilalţi liberi.

În timp ce în seara lunei pline, melodii italiene şi spaniole se plimbau prin văzduhul parfumat cu miros de salcâm şi geamurile de peste drum se deschideau pe rând, ca să asculte, ca în fiecare seară la apel, în sectorul românesc, se mai auzea încă: zent! zent! zent! Toţi! Bravo! Nici unul lipsă!

— Ei acum numără – invită ofiţerul sovietic.

— Doi, patru, şase... o sută şi... Vedeţi? unul lipsă.

— Dar pe dumneata de ce nu te numeri?

Erau să se dărâme păvilionele de râs. Căpitanul C. a luat-o la fugă prin noapte, că altfel n'ar fi scăpat .de ironiile noastre toată seara. Ofiţerul rus leşina de râs..., şi luna râdea...

iar melodiile spaniole nu încetează...

şi era atâta răcoare şi atât de bine...

Dă un n u m ă r !

În sala de mâncare erau aşezate mese de câte 10 persoane. În capul fiecăreia stătea şeful de masă – dup" mult trâmbiţata vechime în grad, care nici unde nu era mai disputată ca aici. Masa era singurul loc unde toţi – absolut toţi prizonierii erau „obligaţi” să ia parte ba veneau chiar fără întârziere... Aici nu se cerea scutire pentru caz de boală...

În definitiv, care era rolul şefului de masă?

La masa de dimineaţă de exemplu, primea dela ofiţerul de serviciu, servit la masă, şase kilograme de pâinp zece raţii de unt, zece raţii de zahăr şi ceaiul respectiv. Şeful de masă trebuia să facă împărţirea pe zece persoane.

Pentru zahăr, împărţitul se făcea cu linguriţa rasă cu o lamă. Una mie, una ţie, una lui, apoi iară una mie şi aşa mai departe.

Untul se împărţea cu un aparat special

inventat de un prizonier: O scândură gradată cu zece hniufe, ne care untul se întindea în formă de drug pătrat, apoi se făceau însemnările respective în dreptul gradărilor şi se tăia cu o lamă de sticlă sau cu un cuţit.

Pentru pâine era cântar la fiecare, masă. Cântar de lemn, făcut de comesenii respectivi. Dar câtă mi- găleală, până s’au construit greutăţile din pietricele.

întâi s’a luat o pâine ca greutate iniţială. Avea 1,500 kgr. Jumătate trebuia să aibă 0,750 kgr., şi aşa mai departe, până s’a ajuns la greutăţi d(e câte OpO şi chiar 0,010 kgr. Inchipuiţi-vă dumneavoastră! Zece grame de pâine era mare diferenţă. Era una a cincea parte din raţia zilnică primită dela nemţi, la Stalingrad.

Dar nu din cauza aceasta se drămuia pâineia lja grame, ca tot nu se mânca toată. Dar era mentalitatea individualismului, hapsână, avară, de a strânge cat mai mult, că dacă ar fi fost vorba de nesăturare, n’ar fi fost bursa de alimente, nici targuirea anumitor lucruri netrebuincioase în schimbul alimentelor. Sublocotenentul Martin de pildă şi-a dat raţia de alimente pe două zile, pentru o pereche de pinteni... Nu putea umbla, prin lagăr fără pinteni.

— De-acu nu mai iei eczemă! Îi spuse slt. Mărgineanu Livius, când îl văzu zornăind.

Şi fiindcă pinteni nu se pot purta pe bocanci, a trebuit o întreagă pledoarie, ca să-l convingă pe căpitanul Scorţescu să schimbe cişmele cu el.

Păsărică! ce să-i faci?

Apoi unuia îi plăcea boneta nemţească. Şi-o procura tot pe alimente. Altul se îndrăgostea de ciorapi italieni (că aveau canafi şi erau tirolezi) şi, îi procura în acelas fel. Căpitanul Stpenescu, nu ştiu cât zahăr a da* pentru o bonetă italiană. Avea urechelniţe, care se încheiau pe creştet. Asta îl amuza probabil.

La un moment dat, prizonierii din lagăre, cu greu sc puteau deosebi ca naţionalitate, după îmbrăcăminte.

Dar am început să vorbesc despre masă.

Cum spuneam raţiile se împărţeau la miligram, s’ar putea spune. Dar nici cântăritul şi

răscâjităritul nu era un argument suficient.

Şeufl mesii aşeza porţiile pe masă, într’o anumită ordine şi striga cu voce tare:

— Dă un număr!

Delà masa vecină se striga un număr. De exemplu:

— Şapte!

Şeful de masă mai striga odată:

— Mai dă un număr!

Cel delà masa de alături mai dădea un număr, de exemplu:

— Doi!

Aveam deci şapte şi doi.

începea apoi distribuitul pâinii. Anume: Se numărau dinspre stânga raţiile de pâine dela cap: una, două... cinci... şapte şi se începea cu grămada şapte. Dacă numărătoarea raţiilor mergea dela stânga la dreapta, numărătoarea oamenilor mergea dela dreapta la stânga şi invers.

După ce se împărţea pâinea, se cerea din nou numere pentru zahăr, pentru unt, iar la prânz pentru felul întâi, pentru felul doi şi aşa mai departe.

Operaţia aceasta necesita cam o oră de fiecare masă. Dar pentrucă sala de mese mai trebuia măturată şi spălată se întâmpla adesea ca discuţia şi îm-< părţirea unui aliment să continue afară, sau în dormitor. Probabil s’o fi sărit vreun număr, sau s'/a în- cemit greşit numărătoarea, sau, mai ştiu eu ce^ doamne fereşte.

Adesea erau certuri chiar pentru ceai, cu toate că ceaiul era la discreţie toată ziua. Exista în peretele bucătăriei – în afară – un robinet, deasupra căruia seri?. cu litere mari, în toate limbile – de se ve'dea dela o sută de metri:

„Nu-beţi apă nef iartă !” *{*

Din robinet curgea, toată ziua, ceai fierbinte. Numai pahar sau cană, îţi trebuia.

Noi, cei din camera 11, aveam alt sistem de a distribui alimentele. Aveam şi noi cântarul nostru, geamurile, noastre, sculele noastre. Numai peştele se îm-
părţea din ochi – pentrucă peştelui nu i-a putut găsi nimeni criteriul de a-l împărţi miligramic şi raţional. Era povestea cu capul, cu coada, cu icrele şi câte altele.. .

Dar fiindcă noi, cei din camera 11, eram o familie foarte armonioasă, compusă din 4 români, 5 italiem şi 4 spanioli, am convenit şă nu mai avem numere ca la vecini şi să ne încredem în cuvânt de o- noare.

Cu Italienii la început vorbiam franţuzeşte. Cu Spaniolii ne înţelegeam mai greu fiindcă nu ştiau nici o limbă străină. Dar după o lună aveam noi limba camerei 11, limba cosmopolită: romăno-italo-spaniolă, pe care o vorbeam cu toţii în mod curent. Seara după culcare ne spuneam chiar poveşti în această limbă şi se părea că o vorbim de când lumea.

Mobilizare morală

Mărturisesc sincer, că atunci nu puteam înţelege eşirea Colonelului Sovietic Samoilov.

Înjghebaserăm un foarte reuşit cor, sub conducerea sublocotenentului Chioreanu şi o echipă de teatru, cuplete, orchestră, scenete etc. Toate erau bune, totul era în ordine. Programaserăm chiar prima şezătoare pentru Duminică la ora 11 dimineaţa şi – cum era normal – programul nostru trebuia să fie văzut de responsabilul cultural al lagărului.

L-a văzut şi, ne-a tras o lecţie, de n'o s.'o uităm multă vreme.

— Am introdus în programul nostru artistic şi câteva cântece ruseşti. Ne plăceau nouă şi se exetcutau foarte bine.

— Dar ce sunteţi voi? Ne-a întrebat colonelul dojenitor. Sunteţi Ruşi ori Români? Nu e serbarea Dvs.? Es^e serbare rusescă? Atunci dece nu faceţi program românesc? Vă este ruşine de arta dumneavoastră, de graiu dumneavoastră, de muzica dumneavoastră? La nm în U. R. S. S., pe toată suprafaţa Uniunii, sunt peste şaizeci de limbi vorbite. Fiecare republică sau regiune vorbeşte şi cântă în limba respectivă şi fiecare se mândreşte cu limba lui. Noi aşteptăm cu nerăbdare serbarea dvs. ca să vă auzim cântecele, să vă vedem dansurile şi când colo dvs. veniţi cu lucruri streine... Nu vă supăraţi dacă vă întreb: Dvs. nu vă iubiţi patria? Nu vă iubiţi obiceiurile, cântecele, dansurile? Incăodată vă rog, nu vă supăraţi dacă vă spun: de v'aţi fi iubit mai mult patria, poporul, producţiile poporului, nemţii n'ar fi ajuns să vă cotropească şi să vă aducă până la Stalingrad. De exemplu: sunt unii prizonieri printre dumneavoastră, care fac foarte mult ca* de faptul,

că şi-au schimbat ideile politice şi sunt ruso-fili până în măduva oaselor. Treaba lor. Treaba fiecăruia ce crede. Eu vă dau însă un sfaţ: fiţi în primul rând buni filo-români şi 'apoi filo-ruşi. Evident noi dorim din toată inima să fim prieteni buni cu Poporul român, dar asta nu îndreptăţeşte pe nici un român să-şi treacă sentimentele lui patriotice pe planul al doilea. Noi avem încredere mai mare în cei ce-şj iubesc în primul rând propria lor patrie şi apoi pe vecini. Ce Dumnezeu? Să vă învăţ eu să simţiţi româneşte?

La drept vorbind, am strecurat în program 3 cântece ruseşti, din simpla curtoazie. Dar a eşit aşa cum a eşit şi bine a fost, că mulţi prizonieri s'au lămurit, în privinţa vederilor sovieticilor.

Căpitanul C... de pildă – îmi spunea într'o zi:

— Dragă, eu sunt trup şi suflet cu aceştia. Eu merg până la moarte cu ei. Acuma am văzut, care sunt intenţiile lor. Ăştia sunt oameni cinstiţi dom'le ce vrei?

— Cum adică mergeţi până la moarte cu ei?

— Da, pentrucă aceştia n'or să ne mai dea drumur în ţară niciodată.

— Dar de dăide ştiţi Dvs. lucrul acesta?

— Dela... Dela Nemţi. Dela maiorul Schultze.

Maiorul Shultze era constructorul de ştiri fanteziste în lagărul 27.

— Păi, domnule căpitan, în primul rând, Ruşii nu ar nevoe să „mergem” cu ei până „fa moarte”. Ei a i „nevoe” ca să stăm aici în lagăr, liniştiţi, să facem osânză şi să ne întoarcem sănătoşi acasă. În al doilea rând, ştirile sosite prin maiorul Schultze sunt complect falsificate. Nu vă amintiţi Dvs. că alaltăeri a parvenit – prin aceeaşi

sursă de informaţiuni – vestea că Moscova este încercuită?

— Ba da. !

-Ei?; , (

— Ei? Şi e încercuită.

— De cine?

— De cine! De armatele germane şi suntem şi noi încercuiţi. Armatele germane au reocupat Stalin- gradul şi făcând o învăluire magnifică au făcut joncţiune cu trupele delà Leningrad, pela Est de Moscova.

— Dar domnule căpitan, dumneavoastră nu citiţi ziarele?

— Ah! „Graiul Liber”, Păi ăla e făcut special pentru noi.

— Bine, bine, hai să zicem. Dar din „Pravda” nu ne citeşte ofiţerul de serviciu în fiecare seară?

— Şi „Pravda” e făcută special pentru noi...

...?

— Şi pe urmă cine poate controla ce citeşte ăla în ruseşte?

— Dar avem şi .noi ofiţeri care ştiu ruseşte...

; — Ăia sunt vorbiţi cu Ruşii... '

— De ce? Ce să ne facă?

— Să ne inducă în eroare.

— Cu ce scop?

— ...Ia... ia mai lasă-mă în pa.ce dragă. Ei drăcie!

— Vă las, vă las. Dar acuma, când Armata Roşie a atins Niprul, dumneavoastră mai puteţi crede bazaconii nemţeşti, că adică...

N’am mai avut cu cine să vorbesc. Căpitanul C. îşi înfundă mâinile În buzunare şi o porni pe

aleea cu ni dp. La plimbare. Aşa, ca pe Kisselef. Dar mai fără

griji La drept vorbind, pe el nu-'l interesa unde suni armatele germane şi unde sunt cele ruseşti. N'avea nici un motiv să-l intereseze.

Si doamne, mulţi mai erau dintre aceştia.

Inactivitatea de fiecare zi reuşise să construiască nişte specimene noi de oameni. Fantezia unora creia lumi noi, iluzii, pe care aceştia le luau adesea drept realităţi concrete şi deveneau absolut inaccesibili realităţii. Erau oameni care o viaţă întreagă au fost alimentaţi cu lucruri ireale şi acuma – încă odată – îmbâcsiţi cu minciunile nemţeşti dela Stalingrad, nu mai aveau încredere nici în ei înşişi. <

Erau unii care doreau anumite lucruri şi dorinţa plămădită şi frământată mereu în creer se transforma în realitate.

Aceşti oameni trebuiau scoşi din inerţie pentru a le reda omenescul. Trebuiau cointeresaţi în anumite aspecte ale vieţii, fie interioare de lagăr, fie în legătură cu evenimentele din România. Organizaţii sportive. artistice, culturale, diferite concursuri, au fost făcute pentru a-i preocupa, pentru a-i smulge din letargie. Nu este lucru uşor să te amesteci în lumea spirituală a insului şi n'ar fi fost de datoria învingătorilor să ridice moralul prizonierilor. În definitiv Ruşii aveau un număr de prizonieri, de care – hai să zicem – răspundeau faţă de legile internaţionale în ce priveşte conservarea lor fizică, buna îngrijire şi tratamentul omenesc.

Dar sovieticii au un cult deosebit pentru om. Pen- tr: omul în sine şi deosebeau categoric pe omul prizonier, de guvernarea vinovată, în cea mai mare măsură de cotropire.

Deaceea Ruşii căutau să refacă din cioburile sufletelor dela Stalingrad, suflete care simţ, judecă

şi palpită.

Ceeace trebue reţinut este, că Sovieticii nu au în* cerca niciodată să altereze specificul naţional al prizonierului de orice naţie. Din contră, după cum am mai spus, instrumentul de mobilizare al prizonierilor, era tocmai sentimentul şi specificul naţional respectiv.

Raţia de hrană a fost pretutindeni aceeaşi în toate lagărele şi condiţiunile de viaţă erau aceleaşi, dar de pild- pe italienii, care suportau cu greu climatul nordic, îi transportau în Sud; pe cei debili deasemenea, etc. etc.

Totuşi moralul prizonierilor nu era acelaş în fiecare lagăr. Nivelul lui depindea şi de eforturile făcute de fiecare comandant de lagăr. Dar se poate spune, că şi a doua hrană, cea mai principală – hrana sufletească, o dădeau tot Ruşii, cu aceeaşi mărinimie, j Nu cred, că se va întoarce vreun prizonier din U. R. S. S., care să poată spune cinstit, că Ruşii au căutat să altoiască în prizonieri o ideologie streină no- ţiunei de patrie^ în cel mai sublim înţeles, sau streină de noţiunea de ţară, popor, independenţă, libertate, naţie.

Spun aceste lucruri pentrucă, prizonierii întorcân- di-se din Ur R. S. S. au un fel aparte de a vedea. Deosebit de felul de a vedea din trecut.

Românii întorşi din U. R. S. S. au „prizma justă, au instrumentul adevărat pentru a vedea.

— Noi până acum priveam cu microscopul la luna şi cu telescopul la microb – îmi spunea într'o zi sergentul Levinte, Acuma am învăţat, că la microbi se priveşte cu microscopul şi la stele cu telescopul.

Admirabilă constatare de ţăran „dus” cu vorba de atâtea veacuri. •

Iată pentruce toţi prizonierii, care au trecut

prin ,U. R. S. S. au învăţat să privească aşa cum spune serg. Levinte. |

Aceasta este „marea taină” a schimbării celor ce au fos+ prizonieri. i

in drum spre patrie

Coloana noastră înainta mereu prin praf şi arşiţă de August. Exact trei ani s’au scurs decând pe acelaş drum făceam calea de cotropire spre 'Răsărit. Atunci aveam o apăsare pe inimă şi bubuiturile de tun ce veneai: dinspre frontul ruşilor erau tot atâtea ciocane de apăsare şi panică. Ce deosebită îmi părea acuma lumea.

În vara aceia de cotropire, imensele lanuri de grâu erau bătătorite de şenile şi scormonite de obuze, ia* drumurile din pădurile de floarea soarelui ne a- minteau de hazard, de necunoscut. îmi sună în urechi şi acum după 3 ani, întrebările ostaşilor ce-i comandam:

— Unde mai mergem, domnule sublocotenent?

Eu n’aveam ce să le răspund, dar le răspundea lătratul mitralierelor de peste deal şi rânjetul artileriei din fundul zării. Era moartea.

Câtă viaţă era acuma în sfârşitul de August al lui 1944. Acelaş drum de arşiţă unduia înspre Apus şi ştiam că, după atâţia mii de kilometri, încă puţin, încă puţin şi vom păşi pe pământul ţării,noastre, a ţării noastre, care cu câteva-zile înainte,a înţeles'adevărata cale pe care trebuia să apuce şi a întors armele contra oă- văîitorilor.

Pe dreapta şi pe stânga şoselei, porumb şi grâu în pârgă şi iarbă şi floarea soarelui. Toate râdeau. Iar coloanele de maşini şi de tancuri cu steaua roşie se îndreptau spre Apus, ne depăşeau, gemeau şi se prelingeau, ca un şarpe nesfârşit. Dar coloanele acestea erau mai cuminţi. Nu călcau oameni; nu striveau căruţe, nu alergau peste

arături, aşa cum făceau cli 3 ani în urma coloanele cu „Wehrmacht-Heeres” în deşănţata lor defilare către Est.

Era drumul cunoscut de mine şi recunoscut abia acum, aşa cum era el luminat de lumina soarelui încins şi'de lumina conştiinţei mele înmugurite.

Dar ce? Uite colo, valea aia cunoscută...! De unde o cunosc? Şi bifurcarea de .colo şi întretăerea de drumuri...!

— Ce sat e acolo?

Un colhoznic cu faţa de tuci, care se .minuna de uniforma noastră, îmi răspunse:

— Kolosovka!

Da. Nu mă înşelam. Sus Kolosovka, peste deal Berezovka. Şoseaua ducea spre Bug, până la Bogda- novka.

îmi aminteam precis, şi m’am turburat... Iar la încrucişarea celor patru drumuri'am poposit şi chemând în jurul meu pe camarazii transpiraţi, începui destăinuirea: '

— Vedeţi voi această încrucişare de drumuri? Era iarnă... Iarnă grea, grea de tot. Ca în Rusia. Era prima iarnă rusească gustată de mine. Iarna 1941-42. Pe şoseaua aceasta se scurgeau zilnic coloane de deportaţi, care plecau dela Odesa. Se tot duceau coloaneie şi rămâneau pe drum, copii, bătrâni, femei... Ce să vă spun? Ştiţi şi voi. Iar însoţitorii despuiau că în codru pe cei rămaşi.

Într’o'zi cu vifor turbat am plecat cu o şeniletă, să deszăpezesc nişte camioane plecate după grăunţe. Era un vânt şi un viscol de nu vedeai la zece metri. Tocmai trecuse o coloana de deportaţi. Unde şi unde,
se zăreâ câte un drumeţ căzut, încă neacoperit de

zăpadă. ¦I

Şenileta înainta şi ea cu greu. Of, ce vânt nebun ne scutura cu chiciură de pol peste urechi, pe nas, pe gene. | ;

Aici, la această încrucişare de drumuri, o siluetă s'a desprins atunci din urgia lui Ianuarie. O femeie. Cu un copil în braţe – să fi avut un an şi ceva – şi cu al ti de mână. Avea vreo 4-5 ani. Nămeţii îngropaseră până la şolduri, piciul ce stătea în picioare, iar cel din braţe, îmbrobodit întFun colţ de plapomă, părea un mormoloc de zăpadă. Femeia încercă să se aea la o- parte din calea şeniletei. Se rostogoli în zăpadă. Am spus şoferului Popuţ să oprească şi am coborît din maşină. i i

Femeia', cu ochii holbaţi de spaimă, îşi strânse la piept odrasla din plapomă şi cu o mână schiţă un gest de apărare disperată. i

— Nicevo, nicevo! Nu te speria. Nu-ţi fac nimica. Unde te duci?

Femeia s'a liniştit dar zgâlţâită de tremur şopti:

— Neznaiu! Nu ştiu. Am rătăcit de coloană. Nu ştiu încotro să apuc.

Bolborosind vorbe neînţelese, femeia îşi strânse mai puternic bocceaua cu fătul, la sân. PaFcă-mi striga:

— E al meu. E copilul meu. Vreau să-l salvez. Nu vreau să moară.

Cel mai mare, cu sloi de ghiaţă în vârful năsucului, îşi adânci capul în poala mamei. Acolo simţea el siguranţa, acolo nu era moarte. închise ochii, ca pentru a se trezi dintr'un vis urît. Dar afară, crivăţul gemea, biciuia, lovea şi astupa.

Erau trei figuri de apocalips, trei morţi care mai trăiau. încă un ceas sau o zi. Erau trei suliţi, care se înfigeau în trecătorul cu suflet. Drept în

inimă.

Nu mă întrebaţi dece nu i-am luat cu mine, că tot n’o să puteţi înţelege. N’aveam ce face cu ei. Mergeam şi eu-în câmp, afară, în necunoscut. Bântuia tifosul exantematic printre deportaţi... erau ordine severe... Mi-a fost frică? Groază? Sau mi-am pierdut şi eu discernământul? Sau lacrămile femeii, în iarnă îngheţaseră, de nu mai impresionau? Nu, nu mai întrebaţi. I-am lăsat în viscol şi am plecat.

Asta era dimineaţa, far seara când m’am întors, în locul copilului cel mare era un morman de zăpadă, care ascundea un sloi de ghiaţă omenesc, condamnat de bestii cu chip de om. Femeia nu mai era. Plecase cu cel din braţe. Unde? Dumnezeu ştie. În iarnă. În crivăţ. . f

Am dat zăpada la o parte. Două petale de cicoare albastră îngheţată^ se uitau sleite la inine. Erau ochii de sticlă ai copilului. Copilul care-şi terminase suferinţa cu un ceas mai de vreme, mă dojenea atâit de aspru, atât de neîndurător. Era însăşi ;dojana patriei lor, a celor cotropiţi de noi.

<

Da, camarazi. Asta s’a întâmplat în iarna lui 1941- 42, aici, la încrucişarea de drum şi a fost una din cele câteva sute de mii de astfel de întâmplări...

Pe şoseaua prăfuită, paşii se târau obosiţi. Intrarăm într’un sat, cu amintirea poveste! încrustată în inimă. Babele ieşiră să ne întâmpine. Se dăduse de vest cu două zile în urmă, că vor trece prin'sat prizonieri români care merg acasă în ţara lor şi femeile cu ochii plânşi de atâta amar de bejenie ne primeau surâzătoare şi ne întindeau cu

mâini noduroase brurna de oaspăţ ce mai aveau după război. Jn ochii fiecăreia vedeam dojana aceea dela încrucişarea de drumuri din Kolosovka. i

— N'o fi asta mama? Poate asta o fi.

Da. Fiecare era ea. Toate erau femeia aceea. Toate

avear. os din osul lor sacrificat şi fruct din pântecele lor plămădit în lutul plătit cu sânge; iar noi ne reîjitor- ceam spre vetrele noastre, defilând renăscuţi şi vii, pest». locurile unde odinioară ne-am făcut părtaşi la netrebnicii.

Peste trei zile am trecut Prutul.

Mi-a fost dat să gust un sentiment cu tortul nou. întâlnirea a două sentimente care te imobilizează şi-ţi cumpănesc sufletul între bucurie şi regret. Era un echilibru de sentimente, care-mi dădea impresia că nu simt nimica şi nu sunt niciunde. <

Pe deoparte era sentimentul primului pas făcut pe glia patriei părăsită acum trei ani de zile. Şi ce este dragostea de ţară, o ştie mai bine cel ce-şi petrece, o vreme mai îndelungată pe meleaguri streine.

Pe dealtă parte, era sentimentul despărţirii cu mult regret, de cei ce mi-au .redat şî viaţa şi patria. Dacă trăiam, trăiam prin generozitatea lor şi dacă gustam din nou parfumul pământului meu, era tot din mărinimia lor, a sovieticilor, a celor ce m’au iertat pe mine şi pe toţi cei ce şi-au recunoscut greşala de a merge cu arma în- mână pe pământul lor.

Vedeţi dumneavoastră, dacă doreşti prea mult timp şi cu prea mult foc un lucru, aţunjei când îl ai, par'cS simţi că nu te mai îndestulează. – Este un sentiment trecător, un refuz al facultăţilor spirituale, o oboseală sentimentală.

Am pus piciorul pe pământ, dar nu mi-a fost dea- juns. Am luat ţărână în pumn, am mirosit lutul si l-am aruncat. !

— Pământul ţării – îmi spuse locot. Ardeleanu, cu licăriri în ochi. Licăriri ciudate, care nu erau din lumina de toate zilele. Ochii mei

licăreau desigur la fel.

— Da Aurică. Pământ românesc. De trei ani de zile îl căutăm, de trei ani îl doinim, îl visăm şi acuma, faţări! .

b
Q

— Mi^a fost atâta dor de el.,.

Dar dorul pământului şi al ţării nu era ca altădată...

Când eram copil şi mai târziu în oştire, când vedeam drapelul ţării, îmi mijeau lacrămi sub pleoape. Dragostea mea era o înduioşare străvezie, dulce, caldă. Acuma nici înduioşare nu mai simţeam, nici njo'dul în gât, ca atunci când îţi vine să plângi de budurie.

Ce şă fie?

Dragostea mea de ţară nu mai era nici melodramă, nici poem în versuri. În loc de păienjeniş de lacrimi în ochi, cute de încruntare mi-s'au săpat între sprâncene şi do' pumni strânşi s'au ridicat peste înălţimea capului. Erau pumnii răzbunării, eraju piuinmii rmiincii, ai luptei pentru drepturi, pumnii conştiinţei înfiripate în sufletul meu.

Dragostea mea de ţară devenise dinamică, creatoare, hotărîtă.

Trei ani de înstrăinare, trei ani de poveste trăită, tr' j ani de viaţă în şcoala celor ce-şi fac un cult din muncă, trei ani de şcoală în viaţă nouă.

Am văzut prea multe- ca să ne mai poată cineva minţi, i

Imprimeriile „STANDARD GRAPHICA", Str. Pitagora 16-18, Buc.